

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Deset državnih skrivnosti za katere nisem vedel ...

(Pismo polkovnika Dušana Rusića iz Beograda)

Pismo, ki ga tokrat objavljam, sem prejel davnega leta 2000. Polkovnik Dušan Rusić je bil eden od mojih šefov. Leta 1966 je vodil preiskavo proti Aleksandru Rankoviću in ostalim funkcionarjem zvezne Udbe. Z njim sem leta 1971 sodeloval v protiobveščevalni zaščiti maršala Tita v Belgiji, Luksemburgu in na Nizozemskem. Potem je bil postavljen na položaj namestnika načelnika Varnostne uprave JLA in opravil izpit za čin generalmajorja. Nenadoma pa se je njegova kariera končala. Razglašen je bil za »rankovičevca«, izključen iz varnostne službe JLA in upokojen.

Ekipa Vs JLA v Bruslju, Belgija – z leve: Kranjc, Rusić in Faraguna

Vir: Knjiga Zarote in atentati na Tita, 2005

Ko sem leta 2000 pripravljajl prevod in izdajo knjige dr. Slavke Becele Ranković *Življenje z Leko*, sem tudi izvedel za Rusićevo pričevanje, s katerim je potrdil, da je bil Brionski plenum zrežiran, saj so bile izjave o prisluškovanju Titu in Jovanki povsem izmišljene oz. prirejene. Njegovo pričevanje sem objavil v omenjeni knjigi, obenem s poročilom t. i. vojno-tehnične komisije, katerega avtor je bil ravno polkovnik Rusić. Z njim sem navezal stike in izmenjala sva nekaj pisem. Enega od njih tudi objavljam ...

Ljubljana, maj 2000

Spoštovani general Marijan Kranjc!

Prejel sem Vaše pismo, ki odraža nadaljevanje tematskega pogovora dveh zvestih sodelavcev. Poskusil Vam bom odgovoriti po istem vrstnem redu, kakor ste postavili vprašanja.

1. Ali ste po prisilni upokojitvi v JLA sploh zahtevali rehabilitacijo in povišanje v generalski čin, če pa niste – zakaj tega niste storili?

Glede moje rehabilitacije moram takoj povedati, da je sploh nisem zahteval. Razlogov je kar nekaj:

Za generalski izpit sem imel temo **Mesto in vloga vojaških predstavništev blokovskih držav v SFRJ**. Generalski izpit sem opravil s prav dobro oceno, vendar generalskega čina nisem dobil.

Vsi so pričakovali, da se bom pritožil. Tudi zvezni sekretar za ljudsko obrambo generalpolkovnik Nikola Ljubičić se je čudil, zakaj se nisem pritožil Vrhovnemu poveljniku maršalu Titu. Nisem se pritožil, ker sem menil, da bi bilo to veliko ponižanje, po tisti narodni: »Kadija te toži, kadija ti sodi!«. To mi je preprečeval osebni moralni kodeks.. Tako sem dokazal **prosovjetskemu generalskemu lobiju Mišković – Ljubičić – Kukoć – Šarac**, v povezavi z Ratom Dugonjićem, ki je »brezhibno« deloval, da se pred njimi ne bom ponižal!

Čeprav sem bil v nemilosti svojih nekdanjih šefov, sem bil vsestransko aktiven v politično-družbenem življenju, saj sem bil izvoljen za predsednika ZBNOV občine Savski venac, še prej pa sem bil tudi predsednik mestnega odbora ZBNOV Beograd. Bil sem tudi član in predsednik športnega društva Borac in drugih forumov.

2. Kaj ste glede prislušnih sredstev v Titovi rezidenci v Beogradu objavili v intervjuju 8. 6. 1990 v beograjski reviji Intervju?

To je bila takrat senzacija, saj sem v tem intervjuju izjavil, da **Titu ni nihče prisluškoval, da je bilo vse to zrežirano zaradi Brionskega plenuma**, kar sem napisal tudi v zaključnem poročilu vojno-tehnične komisije junija 1966.

3. Kateri so bili, po Vašem osebno prepričanju, glavni razlogi za 4. plenum CK ZKJ julija 1966 oz. za politično odstavitev Aleksandra Rankovića? Namreč, želel bi obenem tudi preveriti svojo tezo v knjigi Balkanski vojaški poligon, da je za 4. plenumom stalo tedanje sovjetsko vodstvo in Kgb oz. da je bil 4. plenum nekakšno maščevanje za Informbiro in začetek razbijanja SFRJ (in njenega varnostnega sistema) po sovjetski inačici specialne vojne ali pozneje zelo reklamirane ameriške vojne doktrine spopada nizke intenzivnosti!

Kar zadeva moje osebno mnenje in oceno Brionskega oz. 4. plenuma CK ZKJ in zamenjave Aleksandra Rankovića, sploh ni nobene dileme: **4. plenum je bil mejni kamen v razbijanju SFRJ!**

Seveda, sosterilcev je bilo več, pa tudi interesi v tedanjem času so bili zelo različni, vendar pa enotni v končnem cilju – razbijanju Jugoslavije. Problem je seveda preveč resen, da bi Vam ga lahko pojasnil v tem pismu, pa vendar naj povem še naslednje:

Poleg prosovjetskega lobija v vodstvu JLA ter tudi sovjetske agenture v republikah moram dodati, da je bil v srbskem republiškem vodstvu najpomembnejši človek Dobrivoje

Radoslavljević, pa ne samo kot zvest sodelavec Ivana Krajačića - Steve, torej tudi sovjetskega Kgb. Potrebno je samo prebrati njegovo razpravo na Brionskem plenumu, zlasti pa njegove »obtožbe« na račun Aleksandra Rankovića.

4. Ali so točna pričevanja Numića, Lukića in drugih funkcionarjev Sdv? Ali ste ugotovili, kdo je namestil prislušna sredstva v Titovi rezidenci – pripadniki Varnostne službe Maršalata ali pripadniki gardne brigade? In drugo: ali je Varnostna služba JLA obravnavala kakšnega sovjetskega agenta v neposredni Titovi bližini?

Vprašanje je zelo zanimivo in tudi delikatno. Moram povedati, da so Selim Numić, Vojin Lukić pa tudi Marko Vrhunc izredne osebnosti, zato so tudi njihove izjave zelo prepričljive.

Seveda, Vas predvsem zanima, kakšna je prava resnica. Resnica se sicer skriva v sovjetskih arhivih, naše indikacije pa so dvojne. Prva je vsekakor kadrovske narave in se tiče glavnih oseb v Titovi neposredni bližini – **pribočnikov** (general Žeželj je bil odstranjen 1962 zaradi suma, da je sovjetski agent) in **načelnikov varnostnega oddelka Maršalata** (polkovnika Valter Anđelko in Pero Šeparović sta bila verjetno sovjetska agenta). Tudi polkovnik Ivan Somrak Vam laže ... Seveda, glavno vlogo je imel general Ivan Mišković, najprej kot načelnik **Varnostne uprave JLA** in pozneje kot posebni varnostni svetovalec Predsednika SFRJ, kakor tudi njegovega lobija. V VU JLA sta bila to polkovnika Damić in Lojević, ki sta za nagrado dobila tudi čin generala.

Glede drugega dela Vašega vprašanja pa je povsem logično, da VS JLA ni imela in tudi ni smela registrirati navedenih dejstev in oseb, če pa je bil »glavni kapo« prav general Ivan Mišković na prvem in drugem »punktu«.

Obstajale so zelo resne indikacije, ki so potrjevale, da je imela sovjetska obveščevalna služba svojega »lokatorja« v neposredni Titovi bližini!

Popolnoma sem prepričan, da bodo zgodovinarji ugotovili vse osebe in njihova dejanja glede resnice o Brionskem plenumu. Jaz sem svoje že storil, veseli me pa, da so podobni tudi Vaši nameni. Vse ostalo je v arhivih, seveda, če niso že uničeni.

5. Kaj Vam je še znanega o atentatih na Tita? Ali je obstajal dosje o atentatih na Tita? Ali se strinjate s tezo, da so bili tudi atentati na Tita v funkciji razbijanja SFRJ?

Ko gre za atentate na Tita, potem v obdobju moje funkcije v VU JLA nismo vodili nobenega dosjeja o tem, za kasnejše obdobje pa res ne vem.

Popolnoma se strinjam z Vami, da so bili načrtovani in neizvršeni **atentati na Tita v funkciji razbijanja SFRJ**, predvsem iz tujine, razen znanega atentata v Zagrebu. Osebnost sem vodil protiobveščevalno varovanje maršala Tita kot predstavnik VS JLA v Italiji, Nemčiji, Franciji, Veliki Britaniji, Holandiji, Belgiji, Luksemburgu, ZDA in Kanadi. Maršala Tita smo varovali predvsem pred izpadi ustaške in četniške emigracije.

6. Ali ste brali knjigo polkovnika JLA in Titovega osebnega zdravnika dr. Aleksandra Matunovića z naslovom Enigma Broz? Zelo me zanima Vaše osebno mnenje o tem, posebno še, ali ste imeli o maršalu Titu v rokah kakšen dokument sovjetske ali druge obveščevalne službe?

Knjige dr. Aleksandra Matunovića nisem bral, ker ni bil osebni zdravnik maršala Tita.

O tem, ali sem imel v rokah kakšen dokument sovjetske ali druge varnostne službe o maršalu Titu, Vam lahko povem samo toliko, da sem imel informacije, ki naši javnosti niso bile znane, posebej o Titovem odnosu in sodelovanju z **rusko (sovjetsko) obveščevalno službo in Kominterno, pa tudi o sodelovanju z britansko obveščevalno službo.**

7. Na koncu Vas moram vprašati še o problemu odgovornosti za množične likvidacije vrnjenih kolaborantov leta 1945. Kot načelnik VO 9. armade sem v trezorju imel tudi dokument VU JLA z oznako DV glede protiobveščevalne zaščite grobnice pobitih ustašev na Teznem v Mariboru – edinem objektu POZ v Sloveniji, za katerega je odgovornost prevzela JLA (takratni načelnik VU JLA general J. Grubišić nam je povedal, da so to storili vojaki njegove divizije, ki je tedaj bila v Mariboru). Verjetno veste, da je razdelitev POZ teh lokacij množičnih pobojev tudi rezultat prepira med Stanetom Dolancem in admiralom Brankom Mamulom o tem, kdo je odgovoren za likvidacije – JLA ali Ozna oz. Tito ali Ranković? O tem je več različnih odgovorov. Zato Vas moram vprašati: ali v arhivu VU JLA obstoji kakršen koli dokument o tem ali pa vsaj izjava, kdo je in kdaj ukazal te likvidacije?

Ko gre za vprašanje »problema odgovornosti« za množične likvidacije vrnjenih kolaborantov leta 1945 na Teznem v Mariboru, bi general Jere Grubišić, ko je že potrdil, da so to storili vojaki njegove divizije, lahko tudi navedel, kdo je to ukazal na prvi stopnji in tako tudi razčistil sume okrog prepira Dolanc – Mamula, pa bi tako prišli do osebe, ki je to ukazala ... Ne vem, ali je v VU JLA kakšen dokument ali izjava, kdo je ukazal te likvidacije.

Lahko samo povem, da je Tretja armada na čelu z generalom Kosto Nadjem vodila to vojaško operacijo, pa tudi, da je bil major Ivan Mišković načelnik Kos-a. Seveda, ta okoliščina, da je bil Ivan Mišković načelnik Kos-a 3. armade, pozneje, od 1962 do 1971, načelnik VU JLA, potem pa krajši čas tudi posebni svetovalec za varnostna vprašanja predsednika SFRJ in Vrhovnega poveljnika, odpira možnost, da se analitično in logično zaključijo, da glede tega problema izključimo odgovornost Aleksandra Rankovića.

V povezavi s tem velja tudi omeniti, da je bil pokojni generalpodpolkovnik **Jere Grubišić desna roka generala Ivana Miškovića v lobiju VU JLA, od 1980 tudi načelnika VU JLA.** Ta lobi mu je tudi omogočil, da je bil pokopan v aleji »zaslužnih državljanov« na Novemu pokopališču v Beogradu, kar je po mojem bila velika ironija, če izvezamo tisto narodno »o mrtvih vse najboljše«. Njegov »vrtoglavi« kadrovski vzpon je seveda posledica večplastne geneze in podpore tudi generalpolkovnika in ministra za notranje zadeve Franja Herljevića in generalpolkovnika Đemila Šarca, predsednika ZKJ v JLA.

8. Kakšen je bil status Jovanke pred poroko z maršalom Titom? Namreč, eden od šefov VU JLA nam je povedal, da je bila Jovanka sodelavka VS JLA. Zakaj potem tako neroden odnos do nje? Ali pa je v ozadju še kaj drugega?

Ali je bila Jovanka sodelavka VS JLA, bi Vam seveda lahko povedal marsikaj zanimivega, vendar ne morem v tem pismu. Tisto, kar pa lahko ob tej priložnosti povem, je pač dejstvo, da je bil vsak, ki je bil izbran ali pa predviden za kakšno delo okrog Tita, tudi podrobno preverjen in potem tudi, **logično, ostal na voljo VS JLA.** Kasneje, po poroki, se je ta odnos seveda spremenil, potem pa so se **tuje obveščevalne službe grdo vmešale v odnose Tito – Jovanka, in to je to!**

Poleg tega se je Jovanka po Titovi smrti javno oglašala in tudi začela sodne spore z državnimi in partijskimi forumi (Zvezno skupščino, ZIS in Predsedstvom ZKJ). Treba je vedeti, da so v ozadju določeni notranji in tuji interesi.

9. Ali sta generala Ivan Mišković in Stjepan Domankušić »padla« samo na »maspoku« ali pa so bili še kakšni drugi razlogi?

Odgovoril bom odgovorno in jedrnato: prvi je bil v JLA »lokator« sovjetske obveščevalne službe, drugi pa soudeleženec in zvesti poslušalec, večkrat pa tudi izvajalec. Torej, ni šlo samo za hrvaški »maspok«!

10. In na koncu še osebno vprašanje: ali pripravljate spomine kot Duhaček – Izpoved protiobveščevalca? Če ne – zakaj?

Odgovor je naslednji – Vam ga lahko povem: moji so nameni, da pričam o problemih ki jih dejansko in točno poznam, vendar ne kot Duhaček, saj imam o njegovi Izpovedi določene pomisleke.

Moj življenjski moto in nameni so seveda omejeni, saj nočem sodelovati v resnih stvareh za državo, če za to nimam preverjenih podatkov, še manj pa, da bi o njih sodil. Sodila bo zgodovina!

Sprejmite moje iskrene in tovariške pozdrave, pa tudi čestitke za Vaše angažiranje pri tako pomembnih zadevah naše preteklosti, pomembnih tudi za naše potomce.

Tovariški pozdrav,
Dušan Rusić